

UNIVERSITATEA „AUREL VLAICU” ARAD
FACULTATEA DE TEOLOGIE
ȘCOALA DOCTORALĂ – DOMENIUL TEOLOGIE

**TEOLOGIE ȘI BISERICĂ ÎN CONCEPȚIA
PROFESORULUI DR. NICOLAE CHIȚESCU**

Coordonator:

Pr. Prof. Univ. Dr. Ioan Tulcan

Doctorand:

Cristian Rădulescu

2017

Cuprins

Cuprins.....	3
Introducere.....	6
Stadiul actual al cercetării temei.....	7
Motivul alegerii temei.....	8
Metodele folosite.....	9
I. Contextul teologic în care profesorul Nicolae Chițescu își dezvoltă gândirea dogmatică.....	10
I.1 Perioada interbelică.....	10
I.2 Perioada comunismului.....	15
I.3 O viață de om în slujba Teologiei Bisericii.....	18
I.4 Direcții ale gândirii dogmatice în opera profesorului Nicolae Chițescu.....	21
I.4.1. Direcția simbolică.....	21
I.4.2. Direcția ecumenică.....	32
I.4.3. Direcția înnoirii prin întoarcerea la Părinți.....	45
II Teme fundamentale abordate în opera dogmatică a profesorului Nicolae Chițescu.....	60
II.1 Revelația și transmiterea ei în Biserică.....	60
II.1.1 Progresul dogmelor.....	63
II.1.2 Sfânta Scriptură și Sfânta Tradiție.....	67
II.1.3 Raportul dintre Sfânta Scriptură și Sfânta Tradiție.....	68
II.2. Tradiția și Dogma.....	73
II.3. Hristologia.....	80
II.4 Soteriologia.....	97
II.4.1 Harul.....	97
II.4.2 Îndumnezeirea.....	102
II.5 Eclesiologia.....	114

III. Ecclesiologia ortodoxă în viziunea dogmatică a profesorului Nicolae Chițescu.....	123
III.1. Distanțarea de modelele ecclesiologice ale scolasticii medievale.....	123
III.2. Revenirea la ecclesiologia biblică și patristică: Biserica, Trupul tainic al Domnului.....	131
III.3. Valorificarea conceptului de îndumnezeire și implicațiile lui ecleziiale....	139
III.4. Implicațiile ecleziologice ale gândirii dogmatice dezvoltate de profesorul Nicolae Chițescu.....	154
III.4.1. Accentul pe sobornicitatea Bisericii, după modelul Treimic.....	154
III.4.2. Accentul pe experiența îndumnezeitoare a omului în Biserică.....	159
III.4.3. Accentul pe relația dintre teologie și ecclesiologie.....	163
III.4.4. Accentul pe refacerea unității Bisericii în cadrul dialogului ecumenic...	169
III.4.4.1 Hristologia Sfântului Chiril al Alexandriei.....	171
III.4.4.2 Dialogul Ortodox-Anglican.....	179
III.4.4.3 Relațiile Bisericii Ortodoxe cu vechii catolici.....	180
III.4.4.4 Relațiile Bisericii Ortodoxe cu Biserica Romano-Catolică.....	180
III.4.4.5 Relațiile dintre Biserica Ortodoxă și Protestantism.....	181
III.4.4.6 Scriptura și Tradiția în cadrul dialogului ecumenic.....	182
IV. Relevanța operei profesorului Nicolae Chițescu pentru gândirea dogmatică actuală.....	185
IV.1 Profesorul Nicolae Chițescu văzut ca un model pentru tinerii teologi, de către pr. prof. dr. Ion Ică senior.....	185
IV.2 Viziunea părintelui profesor Ștefan Sandu despre noțiunea dogmei în concepția profesorului Nicolae Chițescu.....	187
IV.3 Hristologia profesorului Nicolae Chițescu văzută de părintele profesor Ioan Tulcan.....	193
IV.4 Sfinta Tradiție în opera profesorului Nicolae Chițescu în viziunea părintelui Valer Bel.....	196
IV.5 Opera și personalitatea profesorului Nicolae Chițescu în gândirea părintelui profesor Cristinel Ioja.....	199
Concluzii.....	211

Bibliografie.....220

TEOLOGIE ȘI BISERICĂ ÎN CONCEPȚIA PROFESORULUI DR. NICOLAE CHIȚESCU

Teologia românească a secolului XX a dat Bisericii reprezentanți de seamă, care și-au adus aportul la dezvoltarea Dogmaticii. Dintre teologii cei mai însemnați, amintim pe profesorul de Teologie Dogmatică, Nicolae Chițescu. Opera marelui dascăl cuprinde teme deosebit de prețioase și demne de remarcat care au dat teologiei românești un impuls în procesul de revenire de la metoda scolastică la duhul sfinților părinți. Manualul de Teologie Dogmatică și Simbolică din 1958 a reprezentat un moment valoros pentru teologia românească în general și pentru profesorul Nicolae Chițescu în special, întrucât este co-autor ori mai bine spus principalul autor al acestei lucrări din care s-au inspirat generații întregi de studenți. Expunerea simbolică din acest manual precum și din aproape toate studiile profesorului Chițescu este concisă și demnă de remarcat, teologul român arătând avantajul pe care îl are Biserica Ortodoxă, și anume acela de a fii păstrat întreaga Revelație așa cum a fost ea transmisă.

Lucrarea de față reprezintă prima teză de doctorat în care se cercetează opera și viața marelui dascăl al Teologiei Dogmatice românești. Personalitatea profesorului N. Chițescu este elogiată deseori de teologii români iar temele dogmatice dezvoltate de acesta au fost preluate, ulterior, și de alți teologi. Deși a adus o contribuție marcantă în teologia autohtonă, totuși opera prețioasă a marelui corifeu al Dogmaticii românești nu este îndeajuns exploatată, scrierile și personalitatea sa intrând, din păcate, într-un con de umbră. Prin lucrarea de față, dorim să aducem o minimă contribuție în remarcarea operei și personalității aceluia care a fost profesor de Teologie Dogmatică la Facultatea de Teologie din București, membru în comisia „Credință și Constituție” a Consiliului Ecumenic al Bisericilor dar și simplu trăitor al Bisericii Ortodoxe.

În această lucrare, structurată în patru capitole, am încercat să arăt aportul adus de profesorul Nicolae Chițescu la înnoirea Teologiei românești, în special în ceea ce privește eclesiologia dar și tema îndumnezeirii.

I. În primul capitol, intitulat „**Contextul teologic în care profesorul Nicolae Chițescu își dezvoltă gândirea dogmatică**” am prezentat împrejurările în care teologul român și-a desfășurat activitatea precum și câteva idei despre viața acestui mare dascăl, încheind cu orientările pe care le întâlnim în opera sa.

Perioada interbelică este caracterizată de renunțarea la traduceri manuale de Dogmatică și elaborarea propriilor manuale, fapt din care deducem că procesul de înnoire a Teologiei Dogmatice românești începe să se afirme. Tot în această perioadă se ridică nume noi în teologia românească iar în anul 1936 are loc la Atena cel dintâi congres al Facultăților de Teologie, congres la care se hotărăște întoarcerea la modul de viață și de a face teologie al sfinților părinți. Dintre lipsurile acestei perioade amintim faptul că nu s-a ajuns la o uniformitate în ceea ce privește învățământul teologic iar în școlile de teologie Sfânta Scriptură nu era folosită nici măcar la materiile biblice. Alături de acestea două, desigur, și influența scolasticii care ținea Teologia Dogmatică Ortodoxă pe loc. Aportul adus de profesorul Nicolae Chițescu, în această perioadă, constă în contribuțiile majore cu privire la tema îndumnezeirii și eclesiologie.

Perioada comunismului este caracterizată de schimbări majore pe toate planurile. După cum era de așteptat și în viața Bisericii au intervenit schimbări. Din păcate, aceste primeniri n-au fost benefice pentru Biserică, aceasta fiind mult păgubită, în special, de legea cultelor, promulgată în anul 1948. Dar această epocă nu este prilejuită doar de lipsuri ci și de apariții teologice ce vor îmbogăți teologia autohtonă. Astfel preotul Dumitru Stăniloae începe traducerea Filocaliei iar în anul 1958 apare „Manualul de Teologie Dogmatică și Simbolică” al cărui principal autor este profesorul Nicolae Chițescu. În anul 1978 vede lumina tiparului „Teologia Dogmatică Ortodoxă” în trei volume a preotului profesor Dumitru Stăniloae. Alături de aceste capodopere ale teologiei se mai pot observa alte studii însemnate precum și deschiderea Bisericii Ortodoxe spre ecumenism. Cel mai probabil acesta este și motivul pentru care opera profesorului N. Chițescu nu a mai fost atât de accentuată în cea de-a doua parte a vieții sale, alături desigur și de schimbarea registrului politic.

Întreaga sa existență poate fi caracterizată ca o viață de om în slujba Bisericii. Ucenic al mitropolitului Ioan Irineu Mihălcescu, profesorul Nicolae Chițescu s-a făcut remarcant prin competență și seriozitate, prin dăruire și trăire, fiind un model pentru tinerele generații de teologi.

Gândirea dogmatică a profesorului Chițescu este îndreptată în mai multe direcții. În cadrul direcției simbolice este imperios necesar să amintim contribuția esențială adusă la elaborarea Manualului de Teologie Dogmatică și Simbolică din anul 1958. Acestui manual îi lipsește prefața ca dovadă a faptului că el se recomandă prin conținutul său. Gândirea simbolică a profesorului Nicolae Chițescu cuprinde și tema Soteriologiei cu cele trei condiții ale însușirii

mântuirii: Harul, credința și faptele bune. Acestea sunt expuse atât din punct de vedere ortodox cât și romano-catolic și protestant. Întruparea și Răscumpărarea sunt privite atât prin ochii teologilor ortodocși cât și a teologilor romano-catolici. Esența doctrinală a celor trei mari confesiuni creștine este și ea una din temele pe care le găsim în opera teologului român. Alături de acestea, profesorul Nicolae Chițescu mai tratează simbolic și relația dintre dogmă și viața creștină precum și rolul mărturisirilor de credință în iconomia mântuirii. Mulțimea temelor tratate scoate la iveală bogata sa cultură patristică dar și faptul că era conectat și la scrierile autorilor importanți din teologia apuseană, fie ea romano-catolică sau protestantă. Nu trebuie uitat faptul că ideologia simbolică a profesorului Nicolae Chițescu se desăvârșește în manualul din 1958.

Membru în comisia „Credință și Constituție” a Consiliului Ecumenic al Bisericilor, precum și în comisia interortodoxă de dialog cu Bisericile Vechi-Orientale și cu anglicanii, profesorul Nicolae Chițescu a susținut conferințe și referate în cadrul întâlnirilor ecumenice, arătând o mare deschidere spre această temă, mai ales în cea de-a doua jumătate a vieții sale. Militând pentru ca toți să vină la cunoștința adevărului, profesorul Chițescu insistă asupra dialogului dintre Biserica Ortodoxă și Bisericile Vechi-Orientale, considerând monofizitismul acestora unul moderat și că ceea ce desparte aceste două familii de Biserici este prea puțin în comparație cu ceea ce au în comun. Pentru a arăta importanța dialogului cu Bisericile vechi-orientale profesorul N. Chițescu subliniază faptul că timp de aproape un mileniu, Biserica nu s-a separat chiar dacă au existat deosebiri de tradiții ce au afectat uneori chiar dogma Sfintei Treimi. Elementele de ordin istoric, cultural, organizatoric influențează în mod categoric dialogul dintre cele două familii ale Bisericilor. Descrie organizarea și un scurt istoric al „*Mișcării Ecumenice*” considerând că diferențele dogmatice, cultice și organizatorice fac menirea acestei acțiuni greu de atins. Totuși profesorul Nicolae Chițescu rămâne optimist în speranța că se va împlini cuvântul Mântuitorului care ne-a făgăduit că până la sfârșit va fii o turmă și un Păstor (Matei, 19,26). Tot în acest capitol am tratat și despre mărturisirea de credință a papii Paul al VI-lea și despre rolul Tradiției și al Sfintei Scripturi în dialogul ecumenic. Biserica Ortodoxă are o menire importantă în dialogul ecumenic, menire ce este recunoscută și de teologii eterodocși.

În anul 1936, la congresul de la Atena s-a hotărât întoarcerea la modul de a face teologie, al sfinților părinți. Această direcție înnoitoare este asumată și de profesorul Nicolae Chițescu care prin studiile sale arată că raportul dintre teologie ca știință și trăirea ei a reprezentat modul

de viață al părinților Bisericii. Legătura indisolubilă dintre dogmă și viața creștină este descrisă și în romano-catolicism dar și în protestantism. În biserica romano-catolică, tratatele de spiritualitate preferate sunt cele care împletesc evlavia cu teologia, chiar dacă în decursul istoriei au existat nenumărate controverse cu privire la această problematică. Evlavia și teologia au mers întotdeauna mână în mână iar cei care au înclinat balanța doar în favoarea uneia dintre ele au greșit. Istoria dă evlaviei o întâietate de „bun simț”, dar relația dintre cele două este descrisă de profesorul Nicolae Chițescu ca un proces de simbioză. Însușirea valorilor teologice și valorificarea lor în viața de zi cu zi reprezintă cu adevărat Ortodoxia.

II. În cel de-al doilea capitol, intitulat „**Teme fundamentale abordate în opera dogmatică a profesorului Nicolae Chițescu**” am tratat despre principalele teme întâlnite în opera marelui dascăl al teologiei românești. Revelația divină este privită prin ochii sfinților părinți dar și a teologilor moderni arătându-se că acuzele aduse teologiei ortodoxe că nu este capabilă de progres, nu sunt fondate. Progresul dogmelor este văzut ca o nouă formulare a ceea ce se găsește deja în Revelație. Păstrarea nealterată a Revelației se datorează faptului că, în Ortodoxie, sinodalitatea este cea care domnește. În lipsa sinoadelor ecumenice păstrarea adevăratei învățături se face prin consensul Bisericii de pretutindeni. Scriptura și Tradiția sunt văzute de profesorul Chițescu în mod simbolic, acesta arătând că din punct de vedere ortodox Sfânta Tradiție are rolul de a ne da cheia Sfintei Scripturi și nu de a aduce învățături noi în Revelație. Profesorul Nicolae Chițescu consideră Scriptura și Tradiția ca fiind izvoarele Revelației, menționând într-un singur loc că mai nou acestea sunt văzute ca izvoare ale Revelației. Se elogiază rolul sinodalității în păstrarea autentică a Revelației, arătându-se că acesta este un organ dumnezeiesc și omenesc al expresiei infailibilității.

Cea de-a doua temă tratată, relația dintre tradiție și dogmă, arată viziunea teologului N. Chițescu despre menirea dogmelor în Tradiție, despre înțelesul dogmelor în cursul istoriei creștine, precum și despre dezvoltarea dogmelor. Dogma este privită din punct de vedere istoric, ajungându-se până în redarea înțelesurilor pe care le are în contemporaneitate și anume de sens strict (ceea ce s-a formulat la sinoadele ecumenice) și sens larg (ceea ce este primit de Bisericii de pretutindeni). Noțiunea de dogmă a reprezentat pentru profesorul N. Chițescu o preocupare continuă, acesta întocmind mai multe studii în legătură cu această temă. Caracteristicile dogmei enunțate de teologul român sunt inspirate în special din scrierile lui Vicențiu de Lerinii, dar și din scrierile Fericitului Augustin și din Simbolica lui Hristu Andrușos.

În cel de-al treilea subcapitol am tratat despre tema hristologiei. Taina întrupării este percepută de profesorul Chițescu în strânsă relație cu răscumpărarea, acesta vorbind despre întruparea răscumpărătoare. Arătând mai întâi motivele pentru care Fiul lui Dumnezeu a venit în lume, acesta face apel la izvoarele patristice precum și viziunile teologilor greci, ruși dar și bulgari. Profesorul Nicolae Chițescu își îndreaptă privirea și asupra hristologiei Bisericilor Vechi Orientale, dorindu-și să aducă o minimă contribuție la dialogul dintre cele două familii de Biserică în vederea pregătirii unirii. Problema unirii celor două firi precum și despre cele două voințe sunt privite, în special, prin ochii Sfântului Ioan Damaschin. Dintre reprezentanții Bisericii Egiptului este invocată personalitatea controversată a Sfântului Chiril al Alexandriei, profesorul Nicolae Chițescu arătând că formula „*o singură fire întrupată a Logosului lui Dumnezeu*” privită în ansamblul teologiei sale este ortodoxă. Este amintită în acest sens contribuția lui Leonțiu din Bizanț la fixarea învățaturii despre unirea celor două firi într-un singur ipostas. În prezentarea învățaturii despre hristologie, profesorul Chițescu apelează la operele patristice arătând relația dintre întrupare și răscumpărare, precum și învățătura despre cele două firi și cele două voințe.

A patra temă tratată în acest capitol este soteriologia în cadrul căreia predomină harul și îndumnezeirea. Teologul Nicolae Chițescu deplânge faptul că învățătura despre sfântul har este înfățișată în teologia ortodoxă întocmai ca la romano-catolici. Sfântul har este privit din punct de vedere istoric, arătându-se contribuția esențială adusă de sfântul Grigorie Palama cu privire la statornicirea învățaturii despre energiile necreate. Abordarea asupra acestei teme este una interconfesională, arătându-se că ceea ce este creat nu poate îndumnezei și harul în nici un caz nu poate fii un accident creat. Pentru a clarifica învățătura despre predestinație, profesorul Chițescu descrie lupta dintre har și libertate, arătând că Dumnezeu dă harul Său tuturor oamenilor dar nu obligă pe nimeni să se mântuiască. Îndumnezeirea este considerată învățătura centrală a creștinismului și este expusă în mod interconfesional. Acestei teme îi este acordat un spațiu însemnat din opera profesorului Chițescu. Tema îndumnezeirii este tratată în lumina sfinților părinți, arătându-se că unii oameni au văzut încă de pe pământ darul care li s-a pregătit în veșnicie. Strâns relaționată cu întruparea, tema îndumnezeirii, așa cum este văzută de profesorul N. Chițescu contribuie la înnoirea viziunii asupra temei îndumnezeirii în teologia ortodoxă românească. O atenție deosebită este acordată doctrinei romano-catolice cu referire la acest subiect. Este adânc contestată teoria lui Anselm de Canterbury cu referire la satisfacția ce trebuie

adusă lui Dumnezeu și, consideră profesorul Chițescu, inspirată din stările sociale ale acelor timpuri. Greșeala cea mai mare a romano-catolicilor constă însă în abandonarea tâlcuirii biblice și patristice, cu referire la această temă.

Cea din urmă temă analizată în acest capitol este eclesiologia. La fel ca și în cazul îndumnezeirii, aportul profesorului Chițescu este unul de remarcat în ceea ce privește dezrobirea acestei învățături de sub stăpânire apuseană. Strâns relaționată cu îndumnezeirea, eclesiologia teologului român este fundamentată pe Sfânta Scriptură și pe lucrările sfinților părinți. Biserica, văzută ca Trup tainic al Domnului, calitatea acesteia de a fii sobornicească, precum și rolul eclesiologiei în ecumenism, așa cum sunt ele văzute de emeritul dascăl al Teologiei Dogmatice românești, sunt tratate în acest subcapitol al tezei. Amintim și influența pe care a avut-o marele scriitor și trăitor rus, Alexei Homiakov, asupra eclesiologiei profesorului Nicolae Chițescu în special și asupra operei și vieții sale în general.

III. „Eclesiologia ortodoxă în viziunea dogmatică a profesorului Nicolae Chițescu” este cel de-al treilea capitol al lucrării. La începutul acestuia am trasat, foarte pe scurt eclesiologia principalelor tratate de Dogmatică de la începutul secolului al XX-lea, pentru a vedea stadiul în care se găsește învățătura despre Biserică. Dintre teologii care au tratat despre eclesiologie amintim: Ștefan Călinescu, Macarie Bulgakov, Ioan Irineu Mihălcescu, Alexiu Comoroșan, Hristu Andrușos, Iosif Iuliu Olariu și Silvestru de Canev. Eclesiologia acestor teologi avea influențe scolastice, chiar și Dogmatica lui Andrușos care era considerată etalonul acelei vremi.

Profesorul Nicolae Chițescu abordează subiectul relației dintre Biserică și Trupul Domnului. În expunerea sa, se poate observa ușor, influența homiacoviană, arătându-se în același timp faptul că învățătura despre Biserică, Trup tainic al Domnului lipsește din teologia apuseană datorită absenței dogmei îndumnezeirii. Această învățătură este tratată de teologul român făcându-se apel la Sfânta Scriptură și la operele patristice, demonstrând că Biserica Ortodoxă a păstrat dreapta învățătură eclesiologică, spre deosebire de romano-catolici și protestanți care au căzut la extreme. Se evidențiază rolul conlucrării membrilor Trupului Bisericii în procesul mântuirii. Biserica este una pentru că toate membrele formează un singur organism viu iar rolul mucenicilor în Trupul Bisericii este arătat prin pilde.

Strâns legat de învățătura despre Biserică, Trup tainic al Domnului, stă și dogma îndumnezeirii. Profesorul Chițescu deplânge situația de criză în care se găsește teologia apuseană

care nu a putut depăși teoria anselmiană despre răscumpărare. Se arată însemnătatea ontologică a întrupării Domnului, tratându-se interconfesional relația dintre întrupare și răscumpărare. Vorbește despre întruparea răscumpărătoare iar la întrebarea dacă întruparea ar mai fi avut loc în cazul în care Adam n-ar fi căzut, acesta nu dă un răspuns clar, considerând totuși că în Revelație nu se găsesc dovezi în acest sens. Viziunile biblice și patristice, prezentate de profesorul Nicolae Chițescu nu pot fi înlocuite de tâlcuiri ce reproduc stările sociale apuse pentru totdeauna. În partea a doua a acestui subcapitol am prezentat viziunea teologului Nicolae Chițescu cu privire la legătura indisolubilă dintre îndumnezeire și Biserică, Trup tainic al Domnului. Prin întrupare toți membrii Bisericii au posibilitatea îndumnezeirii dar în actualitate această îndumnezeire a membrilor Trupului tainic se săvârșește la împărtășirea cu Sfintele Taine. Tema îndumnezeirii este prezentată de profesorul Nicolae Chițescu în lumina Sfinților Părinți, dar și din perspectiva teologilor ruși și greci. În teologia romano-catolică nu există o învățătură oficială cu referire la această temă iar protestanții sunt văzuți ca dușmani de moarte ai acesteia.

În opinia profesorului Nicolae Chițescu, modelul ideal pentru sobornicitatea Bisericii se găsește în perihoreza Sfintei Treimi. Considerând că sobornicitatea are atât aspecte văzute cât și nevăzute, ea mai este înțeleasă și ca modul în care se trăiește adevărul în Biserică. Idealul sobornicității este perihoreza Preasfintei Treimi. Doar pătrunzând acest duh al iubirii trinitare în Trupul tainic al Domnului se va putea păstra unitatea de credință.

Profesorul Nicolae Chițescu pune accentul pe experiența îndumnezeitoare a omului în Biserică. Atât nașterea Bisericii cât și întruparea Cuvântului sunt adumbrite de Duhul Sfânt. Îndumnezeirea omului este condiționată de voință și se realizează în momentul împărtășirii cu Sfânta Euharistie. Inspirându-se din scrierile sfinților părinți, profesorul Chițescu arată că cei care se împărtășesc cu Trupul lui Hristos devin tot Trupul Domnului și că Trupul tainic mai este numit casă a lui Dumnezeu la fel cum trupul credinciosului este templu al Duhului Sfânt.

Teologia profesorului Nicolae Chițescu este mereu fundamentată pe Scriptură și pe operele sfinților părinți dar și pe modul de viață al acestora. Trăind ca un bun ortodox în Biserică sa, acesta a subliniat în opera sa relația strânsă dintre dogmă și viață. Trăirea predaniilor dar și menținerea adevărului este o datorie a tuturor membrilor Bisericii, ierarhie și simpli credincioși. Adevărata trăire a dogmelor se găsește la sfinții părinți. Profesorul Chițescu evidențiază eclesiologia Sfinților Trei Ierarhi, care cuprinde, în opinia sa și o antropologie.

Din opera teologului român, Nicolae Chițescu se poate constata deschiderea sa spre

ecumenism. Simțămintele de frățietate și dorința de a contribui la o viitoare unire dintre Biserica Ortodoxă și Bisericile Vechi Orientale se desprind ușor din scrierile sale. Deosebirile doctrinale, cultice și organizatorice sunt puse mai ales pe seama dezvoltării greoaie datorate unei istorii zbuciumate iar elementul politic este considerat principalul vinovat al separării acestor familii de Bisericii de Biserica Ortodoxă. Prezintă problematica hristologiei sfântului Chiril al Alexandriei precum și hristologia sfântului Ioan Damaschin și rolul pe care îl au acestea în dialogul Ortodoxie – Biserici Vechi Orientale. Tot în cadrul dialogului ecumenic și în virtutea dorinței de refacere a unității Bisericii, profesorul Nicolae Chițescu mai prezintă și stadiul dialogului Ortodox – Anglican, relațiile Bisericii Ortodoxe cu vechii catolici, cu romano-catolicii dar și cu protestantismul. Tot în acest subcapitol am evidențiat și rolul Sfintei Scripturi și a Sfintei Tradiții în dialogul ecumenic precum și faptul că orice discuție purtată în cadrul acestui dialog trebuie să aibă la bază primele opt secole creștine. În caz contrar dialogul este îngreuiat și ținta, dificil de atins.

IV. În ultimul capitol, intitulat „Relevanța operei profesorului Nicolae Chițescu în gândirea dogmatică actuală”, arătat relevanța operei profesorului Nicolae Chițescu în gândirea dogmatică actuală. Lucrările marelui teolog român au însemnat mult pentru teologia dogmatică românească, ele atrăgând atenția teologilor români care și-au înclinat privirea spre acestea. Părintele profesor Ștefan Sandu invocă importanța Manualului de Teologie Dogmatică și Simbolică care scoate în evidență un nou mod de a face Dogmatică și expune noțiunea de dogmă așa cum este ea văzută de profesorul Nicolae Chițescu în contextul întregii sale teologii, considerând că teologia greacă a marcat într-un mod însemnat viziunea teologului român despre dogmă. Părintele profesor Ioan Tulcan se ocupă de aspecte ale hristologiei ortodoxe în opera profesorului Nicolae Chițescu. Astfel, identifică în scrierile profesorului Chițescu coordonatele generale ale hristologiei sale, și anume: problematica hristologiei sfântului Chiril, relația dintre întrupare și răscumpărare, învățătura despre cele și două firi și cele două voințe. Părintele profesor Ioan Tulcan apreciază contribuția profesorului Nicolae Chițescu la înnoirea teologiei românești. Părintele Valer Bel remarcă aportul teologului român, N. Chițescu cu referire la transmiterea Sfintei Tradiții și rolul pe care îl are aceasta în tâlcuirea Sfintei Scripturi. După ce amintește că lucrarea Sfântului Duh în Biserică este una „de întinerire”, părintele Valer Bel trasează câteva idei principale retrase din opera profesorului Chițescu cu referire la Tradiție. Părintele Cristinel Ioja acordă profesorului Nicolae Chițescu o atenție mai mare, situându-l pe

acesta în rândul teologilor dogmatişti români imediat după părintele Dumitru Stăniloae. În lucrarea sa Dogmatică și Dogmatişti, părintele Ioja distinge principalele coordonate ale operei profesorului Chițescu și subliniază aportul acestuia cu privire la eclesiologie, tema îndumnezeirii, relația dogmă-viață, energiile necreate, dialogul ecumenic. Dar nu numai în această lucrare este amintit aportul profesorului Chițescu ci și în volumul II al istoriei Dogmaticii în Biserica Ortodoxă Română. Viziunea teologului român Nicolae Chițescu cu referire la terminologia euharistică și disputa dintre patriarhul Dositei și Ioan Cariofil este tratată de părintele Cristinel Ioja în anul dedicat Sfinților Martiri Brâncoveni întrucât la această dispută a participat și domnitorul Constantin Brâncoveanu alături de Antim Ivireanul.

Având în vedere bogăția temelor tratate de profesorul Nicolae Chițescu și puținătatea abordărilor ulterioare, putem considera, odată cu părintele Ioan Ică sr. că opera sa a intrat „*într-un con de umbră*”. Abordările teologilor români asupra temelor tratate de profesorul Nicolae Chițescu sunt făcute în principal asupra unei singure teme din opera sa, invocându-se și personalitatea copleșitoare a marelui teolog român.

Profesorul Nicolae Chițescu este un reprezentant de seamă al Teologiei Dogmatice românești, ce a adus cea mai însemnată contribuție la Manualul de Teologie Dogmatică și Simbolică din anul 1958. Prin opera sa, acesta a reușit să contribuie din plin la debarasarea teologiei românești de scolastică și revenirea la duhul sfinților părinți. Contribuțiile sale cu privire la îndumnezeire, eclesiologie, dogmă, evlavie și teologie, ecumenism, revelație, har dar și alte teme importante pentru teologia ortodoxă, au făcut ca opera sa dar și personalitatea, să ocupe un loc important în teologia românească. Profesorul Nicolae Chițescu s-a bucurat de aprecierea celor din jur în întreaga sa viață pământească iar după plecarea la cele veșnice a rămas în memoria celor care l-au cunoscut ca un om simplu, trăitor al dogmelor pe care le-a propovăduit de la catedră dar și de la amvon, chiar dacă nu a fost hirotonit.

Concluzii privind opera teologului Nicolae Chițescu

1. Gândirea teologică a profesorului Nicolae Chițescu se înscrie în efortul considerabil al Teologiei Ortodoxe Românești de a se dezvolta sub semnul înnoirilor și redescoperirii și actualizării tradiției patristice a Bisericii.

2. Opera profesorului Nicolae Chițescu este extinsă și cu implicații majore în foarte multe dintre aspectele Dogmaticii Ortodoxe. Dintre aceste aspecte profesorul Nicolae Chițescu scoate

în evidență, în special, problematica Revelației și a Dogmelor în corelație strânsă cu Hristologia pe care o dezvoltă într-o perspectivă ontologică și nu mai puțin cu Ecclesiologia pe care o fructifică în perspectivă soteriologică.

3. Dintre temele teologice pe care profesorul Chițescu le asumă și dezvoltă sistematic amintit problema Îndumnezeirii legată intrinsec de teologia Harului, problema Dogmei legată intrinsec de experiență și problema Bisericii dezvoltată în perspectiva Trupului tainic al Domnului.

4. Opera profesorului Nicolae Chițescu reprezintă liantul necesar între manualele clasice ale Dogmaticii Ortodoxe din secolul al XIX-lea și prima jumătate a secolului al XX-lea și abordarea creatoare și restauratoare pe care o întâlnim în gândirea și opera părintelui Dumitru Stăniloae. De aceea opera dogmatică a profesorului Nicolae Chițescu reprezintă o sursă de inspirație și pentru tinerii dogmatişti de astăzi precum și pentru toți cei care caută să identifice evoluțiile înnoitoare din Teologia Dogmatică Ortodoxă din secolul al XX-lea.

5. Ca punct de central al metodei teologice specific operei profesorului Nicolae Chițescu este relația dintre Dogmă și Teologie, pe o parte, și dintre dogmă, evlavie, experiență și Ecclesiologie pe altă parte. Această metodă unificatoare nu a dat roadele pe care le întâlnim în opera părintelui Dumitru Stăniloae, dar ea reprezintă o contribuție specifică a profesorului Nicolae Chițescu la dezvoltarea Dogmaticii Ortodoxe în România.

6. Toate capitolele Dogmaticii abordate de Nicolae Chițescu converg și sunt sintetizate și orientate spre marele capitol ale Ecclesiologiei și Soteriologiei. Chiar și aspectele Hristologice atât de dezbătute în modul de teologhisire al profesorului Nicolae Chițescu, își găsesc coerența prin tema Îndumnezeirii și printr-o perspectivă ontologică personal în ambientul mistic al Bisericii.

7. Abordările dogmatice ale teologului nostru nu se rezumă doar la o perspectivă a exigențelor disciplinei ce o predă sau dimensiunii duhovnicești care își făcea tot mai mult loc în abordarea dogmelor ci dezvoltă și o dimensiune istorică a Dogmaticii Ortodoxe. Demascând influențele Scolasticii medievale în terminologia dogmatică și raportarea unor teologi ortodocși la trei teme centrale: problema Harului, problema Îndumnezeirii și problematica complexă a Ecclesiologiei Ortodoxe.

Bibliografie

I. Izvoare

I.1 Izvoare biblice

1. **Biblia sau Sfânta Scriptură**, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1997.

I.2 Izvoare patristice

1. **Evagrie Ponticul**, *Cuvânt despre rugăciune*, nr. 60, în „Filocalia”, traducere de pr. prof. Dumitru Stăniloae, vol. II, Sibiu, 1947.

2. **Sfântul Grigorie Teologul**, *Cuvântul XLVIII, la Teofanie, adică la Nașterea Domnului*, Migne, P.G. XXXVI, col. 325.

3. **Sfântul Ioan Damaschin**, *Dogmatica*, volumul III, traducere de Pr. D. Fecioru, Editura Apologeticum, an 2004.

I.3 Opera Profesorului Nicolae Chițescu

I.3.1 Lucrări în volum

1. **CHIȚESCU, Nicolae, PETREUȚĂ, Ioan; TODORAN, Isidor**; Teologia Dogmatică și Simbolică, vol. I – II, Renașterea, Cluj-Napoca, 2008.

2. **CHIȚESCU, Nicolae**, Omul în perspectiva desăvârșirii, Studii de teologie dogmatică, Renașterea, Cluj- Napoca, 2010.

3. **CHIȚESCU, Nicolae**, Răscumpărarea în Sfânta Scriptură și în operele Sfinților Părinți, Teză de Doctorat, Activitatea Grafică, București, 1937, 180 p..

1.3.2 Studii și articole

1. **CHIȚESCU, Nicolae**, Sobornicitatea Bisericii în „Studii Teologice”, seria a II-A, an VII (1955), nr. 3-4, pp. 150-168.

2. **CHIȚESCU, Nicolae**, Aspecte ale Ecclesiologiei la Sfinții Trei Ierarhi în „Studii Teologice”, an XIV (1962), nr. 7-8, pp. 395-413.

3. **CHIȚESCU, Nicolae**, Condițiile însușirii mântuirii în „Studii Teologice”, an II (1950), nr. 1-2, pp. 1-20.
4. **CHIȚESCU, Nicolae**, Evlavie și Teologie în „Ortodoxia”, an VIII (1956), nr. 2, pp. 216-244.
5. **CHIȚESCU, Nicolae**, A doua Persoană a Sfintei Treimi în doctrina Sfântului Ioan Damaschin în „Ortodoxia”, an XXVIII (1976), nr. 2, pp. 305-348.
6. **CHIȚESCU, Nicolae**, Deosebirea dintre „oros” și „canon” și însemnătatea ei pentru recepția Sinodului de la Calcedon în „Ortodoxia”, an XXII (1970), nr. 3, pp. 347-364.
7. **CHIȚESCU, Nicolae**, Ființa Dogmei în „Studii Teologice”, an V (1953), nr. 3-4, pp. 188-209.
8. **CHIȚESCU, Nicolae**, Mișcarea Ecumenică în „Ortodoxia”, an XIV (1962), nr. 1-2, pp. 3-59.
9. **CHIȚESCU, Nicolae**, Opera teologică a lui A. S. Homiakov (La un veac de la moartea lui), an XIII (1961), nr. 1, pp. 22-54.
10. **CHIȚESCU, Nicolae**, Poziția unor teologi ortodocși și romano-catolici despre cele două voințe în persoana lui Iisus Hristos și problema relațiilor cu necalcedonienii în „Ortodoxia”, an XIX (1967), nr. 4, pp. 550-564.
11. **CHIȚESCU, Nicolae**, Sesiunea Comisiei Consiliului Ecumenic al Bisericilor pentru „Credință și Constituție” de la Bristol (Anglia), 29 iulie-9 august 1967 în „Ortodoxia”, an XIX (1967), nr. 4, pp. 614-618.
12. **CHIȚESCU, Nicolae**, Conversațiile neoficiale dintre teologii ortodocși și cei necalcedonieni în „Ortodoxia”, an XIX (1967), nr. 4, pp. 618-620.
13. **CHIȚESCU, Nicolae**, Sinteză asupra dogmei soteriologice privită interconfesional în „Ortodoxia”, an XI, nr. 2 (1959), nr. 2, pp. 196-217.
14. **CHIȚESCU, Nicolae**, Formula o singură fire întrupată a Logosului lui Dumnezeu în „Ortodoxia”, an XVII (1965), nr. 3, pp. 295-307.
15. **CHIȚESCU, Nicolae**, Premisele învățaturii creștine despre raportul dintre har și libertate în „Ortodoxia”, an XI (1959), nr. 1, pp. 3-35.
16. **CHIȚESCU, Nicolae**, Esența doctriinală a celor trei mari confesiuni creștine în „Studii Teologice”, seria II-A, (1949), pp. 763-780.
17. **CHIȚESCU, Nicolae**, Dialogul ortodoxo-anglican în „Ortodoxia”, an XXXIII (1981), pp. 474-479.
18. **CHIȚESCU, Nicolae**, Noțiunea de dogmă în teologia ortodoxă contemporană în „Ortodoxia”, an XI (1959), nr. 3, pp. 351-380.
19. **CHIȚESCU, Nicolae**, Despre dezvoltarea dogmelor în Teologia Ortodoxă modernă în „Mitropolia Banatului”, an VIII (1958), nr. 7-8-9, pp. 259-295.
20. **CHIȚESCU, Nicolae**, Biserica Ortodoxă față de celelalte Biserici creștine văzute de un teolog grec în „Ortodoxia”, an X (1958), pp. 339-351.
21. **CHIȚESCU, Nicolae**, Paradigmele divine și problemele pe care le ridică ele pentru Teologia Dogmatică în „Ortodoxia”, an X, nr. 1, pp. 23-60.

- 22. CHIȚESCU, Nicolae**, Dogma și viața creștină în „Studii Teologice”, an VI (1954), pp. 39-64.
- 23. CHIȚESCU, Nicolae**, Ortodoxia și Bisericile răsăritene mai mici în „Ortodoxia”, an XIII, nr. 4, pp. 483-554.
- 24. CHIȚESCU, Nicolae**, Relațiile interortodoxe ale Bisericii Ortodoxe Române în „Ortodoxia”, an XX (1968), nr. 2, pp. 195-208.
- 25. CHIȚESCU, Nicolae**, Importanța Bisericii Ortodoxe pentru Mișcarea Ecumenică în „Ortodoxia”, an XXVII (1975), nr. 3, pp. 501-508.
- 26. CHIȚESCU, Nicolae**, În legătură cu preoția femeii în „Ortodoxia”, an XXXI (1979), nr. 2, pp. 349-370.
- 27. CHIȚESCU, Nicolae**, Sesiunea Comisiei interortodoxe pentru dialogul cu Bisericile Vechi-Orientale de la Chambesy – Geneva (7-11 februarie 1979) în „Ortodoxia”, an XX (1968), nr. 2, pp. 445-449.
- 28. CHIȚESCU, Nicolae**, Biserica și Bisericile în „Ortodoxia”, an XXXIV (1982), nr. 3, pp. 347-357.
- 29. CHIȚESCU, Nicolae**, Sfintele Taine în „Studii Teologice”, seria II-A (1949), nr. 7-8, pp. 514-534.
- 30. CHIȚESCU, Nicolae**, Despre predestinație în „Studii Teologice”, an VI (1954), nr. 7-8, pp. 399-438.
- 31. CHIȚESCU, Nicolae**, Activitatea Bisericii Ortodoxe Române în întruniri intercreștine: Vizita Pr. Prof. J. Robert Nelson, președintele Comitetului de lucru al Comisiei „Credință și Constituție” în „Biserica Ortodoxă Română”, an LXXXVIII (1970), nr. 3-4, pp. 299-300.
- 32. CHIȚESCU, Nicolae**, Activitatea Bisericii Ortodoxe Române în întruniri intercreștine: Vizita P.C. Arhim. Paul Verghese, rectorul Seminarului din Kottayam (Kerala - India) ” în „Biserica Ortodoxă Română”, an LXXXVIII (1970), nr. 3-4, pp. 311-312.
- 33. CHIȚESCU, Nicolae**, Methodios, Arhiep. Thyatirelor și al Marii Britanii, Studii teologice și istorice (colecție de publicații), vol. 7, Athena, 1984 în „Studii Teologice”, an XXXVII (1985), nr. 7-8, pp. 586-589.
- 34. CHIȚESCU, Nicolae**, „Biserică și teologie”, revistă bisericească și teologică a Sfintei Arhiepiscopii a Thyatirelor și Marii Britanii, tomul III (1176p.) în „Studii Teologice”, an XXXVI (1984), nr. 1-2, pp. 144-152.
- 35. CHIȚESCU, Nicolae**, Hr. Andrușos: „Simbolica”, traducere din limba greacă, de Iustin Moisescu, Profesor Universitar; Editura Centrului Mitropolitan al Olteniei 1955 în „Ortodoxia”, an VII (1955), nr. 3, pp. 437-443.
- 36. CHIȚESCU, Nicolae**, Atitudinea principalelor religii ale lumii față de problemele vieții pământești în „Ortodoxia”, an IV (1952), nr. 2, pp. 197-261.
- 37. CHIȚESCU, Nicolae**, Maurice Goguel și alții: „Le probleme de l’eglise” în „Ortodoxia”, an VII (1955), nr. 2, pp. 281-284.

- 38. CHIȚESCU, Nicolae**, Însemnătatea Mărturisirilor de Credință în cele trei Confesiuni creștine în „Ortodoxia”, an VII (1955), nr. 4, pp. 483-512.
- 39. CHIȚESCU, Nicolae**, Ives de Montcheuil: Melanges Theologiques în „Ortodoxia”, an VIII (1956), nr. 3, pp. 449-460.
- 40. CHIȚESCU, Nicolae**, Henri de Lubac: „Surnaturel” – etudes historiques în „Ortodoxia”, an IX (1957), nr. 1, pp. 145-155.
- 41. CHIȚESCU, Nicolae**, Oscar Cullman: Temps et histoire dans le Cristianisme primitif în „Ortodoxia”, an IX (1957), nr. 4, pp. 634-641.
- 42. CHIȚESCU, Nicolae**, Oscar Cullman: La Tradition în „Ortodoxia”, an XV (1963), nr. 2, pp. 261-269.
- 43. CHIȚESCU, Nicolae**, Note și comentarii, Conferințele unui teolog ortodox la universitățile suedeze în „Ortodoxia”, an XV (1963), nr. 2, pp. 307-308.
- 44. CHIȚESCU, Nicolae**, Prof. K. E. Skydsgaard: Misterul Bisericii, Paris, 1965, în „Ortodoxia”, an XX (1968), nr. 1, pp. 99-103.
- 45. CHIȚESCU, Nicolae**, Dialogul ortodoxo-reformat (Budapesta, 10-15 octombrie 1979) în „Ortodoxia”, an XXXII (1980), nr. 2, pp. 398-401.
- 46. CHIȚESCU, Nicolae**, Noul Primat al Bisericii Anglicane în „Ortodoxia”, an XXXII (1980), nr. 2, pp. 420-421.
- 47. CHIȚESCU, Nicolae**, Noul Arhiepiscop al Bisericii Ortodoxo-Greacă a Angliei în „Ortodoxia”, an XXXII (1980), nr. 2, pp. 421-423.
- 48. CHIȚESCU, Nicolae**, Primele două dialoguri ortodoxo-reformate (Debrețin) după Ep. dr. Tibor Bartha, președintele Sinodului reformat ungar în „Ortodoxia”, an XXXII (1980), nr. 2, pp. 423-428.
- 49. CHIȚESCU, Nicolae; CORNIȚESCU, Constantin**, Biserică și Teologie” rev. bisericească și teologică, vol. IV (1020 p.), edit. Arhiep. Methodius al Thyatiarelor și Marii Britanii în „Ortodoxia”, an XXXVII (1985), nr. 3, pp. 514-523.
- 50. CHIȚESCU, Nicolae**, Contribuția Bisericii Egiptului la opera dogmatică a Bisericii Creștine în „Studii Teologice”, an VIII (1956), nr. 1-2, pp. 40-58.
- 51. CHIȚESCU, Nicolae**, O nouă revistă ortodoxă: Biserică și teologie, anuar bisericesc și teologic al Sfintei Arhiepiscopii a Tiatirelor și Marii Britanii, Londra, 1980, 585 p. în „Studii Teologice”, an XXXIII” (1981), nr. 3-4, pp. 298-305.
- 52. CHIȚESCU, Nicolae**, Întrupare și răscumpărare în Biserica Ortodoxă și în cea Romano-Catolică în „Ortodoxia”, an VIII (1956), nr.4, pp. 538-576.
- 53. CHIȚESCU, Nicolae**, A fost Sfântul Ioan Hrisostom semi-pelagian? În „Mitropolia Moldovei și Sucevei”, an XLI (1965), nr. 3-4, pp. 136-162.
- 54. CHIȚESCU, Nicolae**, Conferința de la Montreal a Comisiei pentru Credință și Constituție în „Mitropolia Moldovei și Sucevei”, an XXXIX (1968), nr. 11-12, pp. 688-692.
- 55. CHIȚESCU, Nicolae**, Conferința Panortodoxă de la Rodos în „Mitropolia Moldovei și Sucevei”, an XXXVII (1961), nr. 9-12, pp. 725-737.

- 56. CHIȚESCU, Nicolae**, Arseniev von Nicolaus, Das heilige Moskau, Bilder aus dem religiösen und geistigen Leben des 19 Jahrhunderts, Padeborn, 1940, 258 p. în „Biserica Ortodoxă Română”, an LX (1942), nr. 1-4, pp.101-103.
- 57. CHIȚESCU, Nicolae**, Aspecte dogmatice ale Sinodului al II-lea Ecumenic în „Glasul Bisericii”, an XL (1981), nr. 11-12, pp. 1086-1099.
- 58. CHIȚESCU, Nicolae**, Despre Karl Barth în „Mitropolia Moldovei și Sucevei”, an XLVI (1970), nr. 3-6, pp. 163-195.
- 59. CHIȚESCU, Nicolae**, Relațiile Bisericii Ortodoxe cu celelalte culte în „Mitropolia Moldovei și Sucevei”, an LIV (1978), nr. 1-2, pp. 21-60.
- 60. CHIȚESCU, Nicolae**, Catedra de Dogmatică, Teologie Fundamentală și Istoria Religiilor în „Studii Teologice”, an XXXIII (1981), nr. 7-10, pp. 547-567.
- 61. CHIȚESCU, Nicolae**, Taina Bisericii în gândirea lui Alexei Homiacov (1804-1860) în „Biserica Ortodoxă Română”, an LXVI (1948), nr. 5-8, pp. 317-336.
- 62. CHIȚESCU, Nicolae**, Biserica, Trupul tainic al Domnului, Tipografia Cărților Bisericești, București, 1942, 40p..
- 63. CHIȚESCU, Nicolae**, Însemnătatea doctrinală a prepoziției *ἀντί* în Noul Testament în „Biserica Ortodoxă Română”, an (1937), nr. 7-10, pp. 387-416.
- 64. CHIȚESCU, Nicolae**, Despre îndumnezeirea omului, De ce nu primesc romano-catolicii această învățătura în „Biserica Ortodoxă Română” an LVI (1938), nr. 11-12, pp. 845-865.
- 65. CHIȚESCU, Nicolae**, Doctrina despre Sfântul Har în „Biserica Ortodoxă Română” an LXI (1943), nr. 10-12, pp. 530-580.
- 66. CHIȚESCU, Nicolae**, Ortodoxia în opera lui Cantemir în „Glasul Bisericii”, an XXXII (1973), nr. 9-10.
- 67. CHIȚESCU, Nicolae**, O dispută dogmatică din veacul al XVII-lea la care au luat parte Dositei al Ierusalimului, Constantin Brâncoveanu și Antim Ivireanu în „Biserica Ortodoxă Română” an LXM (1945), nr. 7-8.
- 68. CHIȚESCU, Nicolae**, Importanța Bisericii Ortodoxe pentru Mișcarea Ecumenică de Edmund Schlink, traducere și prezentare în „Ortodoxia”, an XXVII (1975), nr. 3, pp. 501-508.
- 69. CHIȚESCU, Nicolae; RADU, Dumitru**, Catedra de Teologie Dogmatică, Teologie Fundamentală și Istoria Religiilor în „Studii Teologice” an XXXIII (1981), nr. 7-10, pp. 547-567.
- 70. CHIȚESCU, Nicolae; STĂNILOAE, Dumitru; REZUȘ, Petru**, Mărturisirea de credință a Papii Paul al VI-lea în „Ortodoxia”, an XXI (1969), nr. 2, pp. 257-268.

II. Lucrări de specialitate

1. **ANDRUTSOS, Hristu**, Dogmatica Bisericii Ortodoxe Răsăritene, Ed. și Tiparul Tipografiei Arhidiecezane, Sibiu, 1930, pp. 278-312, traducere de Dr. Dumitru Stăniloae.
2. **BUCHIU, Ștefan** Dogmă și Teologie, Curs de Teologie Dogmatică și Simbolică, vol. I-II, Editura Sigma, București, 2006, vol. I- 274p, vol. II- 219p.
3. **BRIA, Ion**, Tratat de Teologie Dogmatică și Ecumenică, vol. I-II, ed. Andreiană, Sibiu, 2009.
4. **BRIA, Ion**, Hermeneutica Teologică, ed. Andreiană, Sibiu, 2009, 228 p..
5. **CĂLINESCU, Ștefan**, *Manualul de Teologie Dogmatică*, Stabilimentul de Arte Grafice „Progresul”, Ploiești, 1903
6. **HOMIAKOV, Alexis**, Biserica este una, ed. Reîntregirea, Alba Iulia, 2004, 110 p., traducere de Elena Derevici și Lucia Mureșan.
7. **IOJA, Cristinel**, Dogmatică și dogmatști, ed. Marineasa, Timișoara, 2008, pp.126-144.
8. **IOJA, Cristinel**, O istorie a Dogmaticii în Teologia Ortodoxă Română, vol. II, ed. Prouniversitaria, București, 2013, 622 p.
9. **MIHĂLCESCU, Ioan Irineu**, Curs complet de Teologie Dogmatică Specială alcătuit de Gh. T. Tilea, 1936, pp. 148-173.
10. **MIHĂLȚAN, Ioan**, Experiințe pastorale, Ed. Reîntregirea, Alba Iulia, 2015, 255 p..
11. **PĂCURARIU, Mircea**, Istoria Bisericii Ortodoxe Române, ed. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2006, 647 p..
12. **POPESCU, Dumitru**, Iisus Hristos Pantocrator, ed. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2005, 442 p..
13. **REMETE, George**, Dogmatica Ortodoxă, ed. Reîntregirea, Alba Iulia, 2012, 394 p..
14. **REZUȘ, Petru**, Teologia Ortodoxă Contemporană, ed. Mitropoliei Banatului, Timișoara, 1989, 655 p..
15. **SILVESTRU, Ep. de Canev**, Theologia Dogmatică Ortodoxă (cu expunere istorică a dogmelor), volumul al IV-lea, Tipografia Cărților Bisericești, București, 1903, pp. 215-287.
16. **STĂNILOAE, Dumitru**, Teologia Dogmatică Ortodoxă, vol. I, II și III, ed. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2003.
17. **TULCAN, Ioan**, Ecleziologia ortodoxă în teologia românească contemporană. Aspecte, implicații tendințe, ed. Universității Aurel Vlaicu, Arad, 2010, 248 p..

III. Studii și Articole

1. **ARĂPAȘU**, Patriarh Teoctist, *Precuvântare* la Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. 1, București, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 2003, pp. 1-3.

2. **BEL, Valer**, Sfânta Tradiție și transmiterea ei în opera Profesorului Nicolae Chițescu în „Anuarul Facultății de Teologie București”, 2005, pp. 77-84.
3. **BRIA, Ion**, Teologia Ortodoxă Română Contemporană în „Glasul Bisericii”, an XXIX (1971), nr. 1-2, pp. 49-72..
4. **CRAINIC, Crainic** Zile albe zile negre în „Memorii I”, București, editor Nedic Lemnaru, Casa Editorială Gândirea, 1991, pp. 46-47.
5. **GABOR, Adrian**, Aspecte din activitatea profesorului Nicolae Chițescu la Institutul Teologic din București în „Anuarul Facultății de Teologie din București”, nr. 8, 2008, pp. 369-377.
6. **HOMIAKOV, Alexei**, Încercare de expunere catehetică a învățaturii despre Biserică: Biserica este una în „Mitropolia Moldovei și Sucevei”, an XXXVI (1960), nr. 9-12, pp. 572-601.
7. **ICĂ, Ioan sn**, Un model pentru tinerele generații de teologi, Profesorul de Teologie Dogmatică Nicolae Chițescu (1904-1991), Aniversarea a o sută de ani de la nașterea sa în „Renașterea” an XV (2004), p. 8.
8. **IOJA, Cristinel**, Terminologia euharistică și disputele din jurul acesteia în secolul al XVII-lea în viziunea dogmatistului Nicolae Chițescu. O anamneză instructivă în anul dedicat Sfinților Brâncoveni în „Teologie și Educație la Dunărea de Jos”, Fascicula XIII, Ed. Arhiepiscopiei Dunării de Jos, Galați, 2014, pp. 371-384.
9. **IONIȚĂ, Viorel**, Institutul teologic de grad universitar din București (1948-1981) în „Biserica Ortodoxă Română”, an XCIX (1981), nr. 9-10, pp. 1094-1114.
10. **PĂCURARIU, Mircea**, Istoria învățământului teologic în Biserica Ortodoxă Română în „Biserica Ortodoxă Română”, an XCIX (1981), nr. 9-10, pp. 979-1017.
11. **POPESCU, Teodor**, Ce reprezintă azi Biserica Ortodoxă? În „Biserica Ortodoxă Română”, an LIX (1941), nr. 1-2, pp.10-38
12. **SAVIN, Ioan G.**, Congresul Teologic de la Atena în „Gândirea”, an 1937, nr. 3, pp. 129-131.
13. **SANDU, Ștefan**, Noțiunea dogmei în teologia profesorului universitar dr. Nicolae Chițescu în „Anuarul Facultății de Teologie București”, 2005, pp. 13-40.
14. **STĂNILOAE, Dumitru; CHIȚESCU, Nicolae; TODORAN, Isidor; ICĂ, Ioan; BRIA, Ion**, Teologia Dogmatică în Biserica Ortodoxă Română în trecut și azi în „Ortodoxia” an XXIII (1971), nr. 3, pp. 309-365.
15. **ȘERBĂNESCU, Niculae**, Facultatea de Teologie a Universității din București. O sută de ani de la înființare 1881 - 1948 – 1981 în „Biserica Ortodoxă Română”, an XCIX (1981), nr. 9-10, pp. 1018-1093.
16. **TULCAN, Ioan**, Aspecte ale hristologiei ortodoxe în opera profesorului Nicolae Chițescu în „Anuarul Facultății de Teologie București”, 2005, pp. 65-76.

IV. Dicționare

- 1. BRANIȘTE, Ene; BRANIȘTE, Ecaterina**, Dicționar enciclopedic de cunoștințe religioase, Ed. Diecezană Caransebeș, 2001, 559 p..
- 2. BRIA, Ion**, Dicționar de Teologie Ortodoxă A-Z, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1981.
- 3. PĂCURARIU, Mircea**, Dicționarul Teologilor Români, Ed. Andreiană, Sibiu, 2014, pp. 134-136.